DAGENS NYHETER.

En utskrift från Dagens Nyheter, 2021-11-22 09:41
Artikelns ursprungsadress: https://www.dn.se/arkiv/ledare/ar-hostens-val-avgjort-redan/

LEDARE

Ledare: Är höstens val avgjort redan

PUBLICERAD 2002-01-07

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

Skaffa nyhetsbrev

Regeringen Persson framstår som ohotad vid ingången till valåret. Stats- ministern själv har rekordhöga förtroendetal och en socialistisk majoritet på omkring 53 procent består för tionde året i följd i opinionsmätningarna.

VI ÄR VID BÖRJAN av ett valår i Sverige. Det borde vara ett år av stort politiskt intresse. Medborgarna är inte valtrötta. Bara vart fjärde år har de chansen att skifta regering. Vi har val mer sällan i Sverige än i våra nordiska grannländer.

Men känslan vid början av 2002 är att det i själva verket inte föreståt något val. Valet är redan avgjort. Regeringen Persson fortsätter i fyra år till. Något alternativ med chans att vinna finns inte. Inte heller uppfattas det som särskilt viktigt att det erbjuds.

Vad skapar denna märkliga stämning

En anledning är de opinionssiffror som presenteras av Temo och Sifo en gång i månaden. Sedan ett decennium tillbaka visar de konstant socialistisk övervikt i väljarkåren, 53-47. Brytpunkten var kronans fall hösten 1992, som bröt uppslutningen kring "den enda vägen". Dessförinnan rådde borgerlig majoritet, därefter socialistisk.

En annan anledning till stämningen är relativ förnöjsamhet med regeringen Persson. Långt in i borgerliga väljarled är man till freds med en statsminister som utan hummanden och reservationer ställer sig vid Amerikas sida i kampen mot terrorism. Vi är inte bortskämda med att en socialdemokratisk ordförande pläderar starkt för liberala västerländska värden utan att samtidigt be om ursäkt för det. I en tid av oro är Göran Persson därtill en "stark" ledare för landet. Att Göran Persson nu möter betydligt större allmänt förtroende hos svenska folket än Gudrun Schyman (se Aftonbladet/Sifo under helgen) är högst berättigat.

Ekonomin har gått väl de senaste åren, nu också med stigande realinkomster för hushållen. Mycket av detta är en följd av strukturreformer som drevs igenom av regeringarna Carlsson och Bildt åren 1989-94. Svängningen uppåt bildar vidare en naturlig fas efter finanskrisen; det som då skapade en negativ spiral vänds efter saneringen av balansräkningar till en positiv spiral något år senare. Regeringen Persson har haft turen att

finnas på plats när det var dags att skörda en vändning uppåt i inhemsk efterfrågan. Den har till stor del därmed kommit att förknippas med bättre ekonomi. På köpet har den fått budgetutrymme att höja bidrag till kommunerna ("vård, skola, omsorg") samt sänka vissa inför valet särskilt känsliga skatter, som fastighetsskatten.

Till det här kommer att svensk beslutsmiljö numera är inbäddad i en ram som minskar risken för äventyrligheter. Vårt land är medlem i Europeiska unionen och starkt förbundet till öppna ekonomiska gränser. Riksbanken är självständig, anslutning till EMU ett mål och utgiftstak en etablerad ordning för ansvarsfull finanspolitik.

Så vad gör det om en socialistisk majoritet fortsätter verka

Är det på något sätt viktigt att regeringen Persson utmanas inför valet

Ja det är viktigt, av flera skäl:

En fortsatt ohotad s-regering innebär att en ny hegemoniperiod stadfästs för socialdemokratin såsom statsbärande parti i Sverige. Efter 44 år i följd 1932-1976 med socialdemokratisk statsminister skulle vi ha minst tolv nya obrutna år 1994-2006. Socialdemokraterna skulle nästa gång det är val ha lett Sverige 65 av 74 år sedan 1932, 88 procent av tiden.

Man bör då vara medveten om att det socialdemokratiska partiet i Sverige är världens enskilt starkaste maktparti i en demokrati. Inget annat parti kan visa samma kombination av långvarigt maktinnehav och konstant höga röstetal. Detta parti är vidare ägt av världens starkaste fackföreningsrörelse, styr världens relativt sett största offentliga sektor och verkar inom en av de mest monolitiska konstitutioner som existerar bland demokratier. Vi har ingen författningsdomstol, ingen från regeringen fristående president eller riksdag, ingen grundlagsfäst lokal självständighet som i ett federalt system. Staten kan när som helst ge vilka order som helst till kommunerna, och gör det nu också i växande grad.

När ett parti i ett sådant system förväntas styra i årtionden uppstår starka anpassningsmekanismer. Intresseorganisationer knutna till detta parti vänjer sig vid att betrakta staten som deras, lagar och subventioner som naturligen till för dem. Även näringslivet ödmjukar sig inför den permanenta makten. Ledningarna för viktiga statliga verk kommer efter hand att bestå av personer trogna det styrande partiets tankeriktning. Byråkrater, som har som utmärkande drag att noga avlyssna signaler uppifrån, springer dit husse visslar och ofta en bit till. Inom skolverk och andra myndigheter växer de som tänker som de styrande, medan kompetenta personer som ser saker annorlunda tenderar tystna. Med små medel och lätta tänjningar av ett tolkningsutrymme görs det successivt allt svårare för enskilda att starta alternativa verksamheter och för kommuner att pröva nytt.

Via tusen och en mekanismer av detta slag uppstår en allvarlig vridning av samhällsklimat och tankemönster. Vi får en "det långa maktinnehavets monopolisering av regeringspartiets

synsätt", som DN:s förre chefredaktör Sven-Erik Larsson formulerat det.

Möjlighetsramen inskränks till vad som är tänkbart på en socialdemokratisk partikongress eller förenligt med att få LO:s resurser i val. Rimliga och kanske väl behövliga förändringar utdefinieras på förhand: skola med sanktioner för att upprätthålla arbetsro, forskningsanslag prioriterade framför bidragsökningar, fördubbling av poliskåren och stärkt rättstrygghet, öppenhet för nya kontraktformer på arbetsmarknaden, sänkt skatt på utbildning liksom på frukterna av entreprenörskap. Efter Erlanders tid har det till och med blivit omöjligt och "reaktionärt" för en socialdemokratisk skolminister att förbehållslöst plädera för en kunskapsskola.

Tack vare att majoritetsförhållandena växlade åren 1976-94 blev strukturella förändringar möjliga, av ett slag som har gjort Sverige öppnare och mer framgångsrikt. Det breddade aktieägandet (som startade med skattefondsparandet 1977), framtidsföretags försörjning med riskkapital via OTC-börsen, friskolornas framväxt, förändringen av en arbetsskadeförsäkring som blev till en gökunge i statens budget, avregleringen av telemarknaden - detta och mycket annat kunde bara genomdrivas under perioder då socialdemokraterna var försatta i opposition. Väl etablerade och visade framgångsrika lever reformerna vidare - men med växande risk för återställare om den gamla makten uppfattas som åter säkrad för lång tid.

Detta speglar också ett annat fenomen som följer av ett långvarigt ohotat maktinnehav: oppositionen uppfattas av s-ledningen som en mindre risk än revolt från inre krafter och flykt till partier inom det egna blocket. Ett maktparti kan vara pragmatiskt i sakfrågor när maktinnehavet kräver det, ty makten är kärnan. Men om det inte känner någon verklig utmaning från en liberal opposition kommer andra riskfaktorer att ta över. Hur håller Rörelsen ihop

Hur ska vi hindra övergång till Schyman

Politiken glider därmed vänsterut.

Avsaknad av en stark borgerlig opposition berövar i själva verket en socialdemokratisk partiordförande och statsminister mycket av eget manöverutrymme. Så länge riskerna är balanserade - en del väljare kan gå till vänsterpartiet, andra till folkpartiet eller moderaterna - måste de vägas mot varandra. Tage Erlander beskrev de återkommande valen, då vartannat år, som hans bästa vän för att hindra socialistiska överslag hos det egna partiet. Med hänvisning till risken att förlora makten till en vital opposition kunde partiordföranden stoppa dumheter och genomdriva vissa anpassningar. "Vi bör inte lägga upp rumpan bar inför valet" var ännu på 1970-talet Gunnar Strängs mest verkningsfulla argument för att hindra beslut om banksocialisering på en socialdemokratisk partikongress.

Göran Persson är en lyhörd avläsare av risker och stämningar. Fastighetsskatten sänktes så snart en väljarrevolt befarades. Betydligt allvarligare skatter för Sveriges framtid - förmögenhetsskatten, dubbelbeskattningen av småföretag, den

extra inkomstskatten på utbildning - har lämnats oreformerade, därför att ett verkligt tryck inte skapats som kunnat hota makten.

Att oppositionen framträder med vitalitet och fokus är viktigt också av ett annat skäl: politiken tål inte vakuum. Om dagordningen inte fylls av vettiga och viktiga brytpunkter belamras den lätt av ovettiga och fördomsfulla. Om en liberalt präglad opposition framstår som orkeslös föder detta lätt en borgerlig defaitism i vars spår även ogräs kan växa. Sverige har en god upplysnings- och medborgartradition, men det vore naivt att tro att vi är immuna mot populister av det slag som nått framgång i Danmark, Norge och Österrike. Risken för populistiska överraskningar växer om den etablerade oppositionen framstår som utan kraft, om den inte förmår skapa intresse för sina frågor och sitt alternativ.

Vid ingången till valåret är det starkt angeläget att bryta den tysta föreställningen att det inte finns något val, att valet redan skulle vara avgjort. Detta kräver att oppositionen dramatiserar sin existens och ställer frågan om alternativ på ett sätt som väcker väljarna.

Hans Bergström

Chefredaktör

En andra huvudledare om situationen inför valåret följer i morgon.

TECKNING: STINA EIDEM

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt